

Intentieverklaring gebiedsproces bodemdaling Flevoland

Bedoeling

Deze intentieverklaring is bedoeld om met de betrokken partijen energie en kennis te bundelen in een gebiedsproces gericht op bodemdaling in Flevoland. Alle deelnemers werken, binnen de afspraken in de intentieverklaring, met elkaar samen om tot gedeelde integrale inzichten te komen. Met die inzichten hebben agrarische ondernemers daarna meer zicht op strategische keuzes voor hun bedrijf en hebben overheden handvatten voor het ontwikkelen van passend beleid voor het omgaan met bodemdaling in Flevoland.

Partijen

Op basis van onderstaande overwegingen spreken de volgende partijen de intentie uit om samen te werken in het 'gebiedsproces bodemdaling Flevoland':

- Provincie Flevoland (PFL)
- Gemeente Noordoostpolder (NOP)
- Waterschap Zuiderzeeland (ZZL)
- LTO Noord (LTO)¹
- Rijksvastgoedbedrijf (RVB)

Overwegingen

Hierbij nemen de partijen in overweging dat:

- Door inklinking en rijping van klei en door oxidatie van veen in Flevoland bodemdaling optreedt
 - Bodemdaling niet kunstmatig te stoppen en slechts beperkt te vertragen is
 - Als peilverlaging:
 - alleen een tijdelijke oplossing is, omdat de bodemdaling nog lang doorgaat en;
 - tot een permanente achteruitgang van het watersysteem leidt (versnippering van het watersysteem, extra kwel, afwenteling van de wateropgave) en;
 - niet aanvaardbare maatschappelijke kosten voor instandhouding van het watersysteem met zich meebrengt en;
 - leidt tot extra uitstoot van broeikasgassen (in geval van bodemdaling door veenoxidatie);
- Dan is het blijvend moeten verlagen van het peil om de drooglegging te behouden niet duurzaam en niet houdbaar
- Door het niet verlagen van het peil in deze gebieden, bewoners en ondernemers bij hun keuzes vroegtijdig rekening moeten houden met de mogelijkheden die het watersysteem biedt en op termijn een overgang naar een ander landgebruik gewenst is
 - Naast de vernatting door bodemdaling, de klimaatverandering (vanwege de toename van extreme neerslag) lokaal extra wateroverlast kan veroorzaken
 - Vernatting gewasschade en oogstschade veroorzaakt en de bewerkbaarheid van het land blijvend beperkt
 - Bodemdaling (en de effecten daarvan op lange termijn) de rentabiliteit van de agrarische bedrijven en de toekomstvastheid van het huidige (hoogwaardige) agrarische grondgebruik bedreigt
 - De agrariërs op deze bedrijven tijdig alternatieve strategieën voor hun bedrijf zullen moeten ontwikkelen en overheden meer inzichten nodig hebben voor het ontwikkelen van passend beleid
 - De (vanuit de agrarische sector opgestelde) veranderagenda's voor 'de landbouw van de toekomst' een strategische visie en keuze voor toekomstvast bedrijven ondersteunen en stimuleren
 - De overheden meerdere maatschappelijke opgaven hebben, zoals het realiseren van woningbouw, natuurontwikkeling, energietransitie, inspelen op de stikstofproblematiek en het verbeteren van de biodiversiteit
 - Voor het realiseren van die opgaven ruimte nodig is
 - Met de huidige landinrichting de (vrij beschikbare) ruimte schaars is in Flevoland
 - Aan grond die door vernatting niet meer geschikt is voor een agrarische functie een andere functie kan worden toegekend
 - Voldoende doorlooptijd beschikbaar is voordat de vernatting zich op grote(re) schaal manifesteert

¹ LTO-Noord treedt voor de intentieverklaring bestuurlijk op als primaire vertegenwoordiger van de agrarische sector in Flevoland. Het gebiedsproces betreft vooral individuele agrariërs en daarnaast andere agrarische organisaties.

- Dit de gelegenheid biedt om alternatieve strategieën voor agrarische bedrijven en de realisatie van maatschappelijke doelen uit te werken
- Hierin grote economische en ruimtelijke belangen een rol spelen en met elkaar kunnen conflicteren
- Sprake is van een maatschappelijk vraagstuk waarin zowel de agrarische ondernemers als de overheden een verantwoordelijkheid hebben om keuzes te maken voor een toekomstvast inrichting van het gebied
- Deze omstandigheden vragen om een gezamenlijke aanpak en een zorgvuldige procesbenadering, met respect voor elkaars belangen
- De opbrengsten van het gebiedsproces bouwstenen kunnen vormen voor (toekomstig) beleid om haalbare, kansrijke en gewenste strategieën mogelijk te maken.

Doelstellingen

Partijen onderschrijven door ondertekening de inhoud van de intentieverklaring en streven gezamenlijk naar realisatie van onderstaande doelen van het gebiedsproces:

- Het doorlopen van een open gebiedsproces waaraan de partijen samen met belanghebbende organisaties en individuele agrariërs uit het gebied gelijkwaardig deelnemen en werken aan het behalen van onderstaande inhoudelijke doelstelling
- Binnen drie jaar na ondertekening praktisch getoetste kennis en bruikbaar inzicht verkrijgen over haalbare en kansrijke strategieën voor het grondgebruik in gebieden die door voortgaande bodemdaling in de toekomst vernatten, waardoor voortzetting van het huidige² agrarische grondgebruik aldaar niet meer mogelijk is

Laatstgenoemde doelstelling kent in ieder geval de volgende twee invalshoeken:

- Agrarische bedrijven: de agrariërs brengen in beeld welke alternatieven er (op termijn) voor hun bedrijf zijn, om met de gevolgen van bodemdaling om te kunnen gaan
- Overheden: de overheden brengen in beeld op welke manier de grond, die door vernatting niet meer (helemaal) geschikt is voor agrarisch gebruik, eventueel inzetbaar is voor maatschappelijke doelen of andere functies³.

Om de doelstellingen te bereiken verzamelen en ontwikkelen de partijen samen met alle betrokkenen in het gebied (i.c. agrariërs, belanghebbenden en externen) de daarvoor benodigde kennis. De verzamelde kennis leidt tot meer bewustzijn en inzicht in de alternatieven. Voor de agrarische ondernemer vormt dat de basis om tijdig eigen keuzes te maken over de toekomstige (agrarische) bedrijfsvoering van het bedrijf. Voor de overheden vormt dat de basis voor keuzes over de toekomstige inrichting van het gebied en hoe zij daarmee maatschappelijke doelen realiseert.

De uitkomsten van het gebiedsproces bodemdaling Flevoland kunnen voor de betrokken overheden aanleiding zijn om (aansluitend op of parallel aan het gebiedsproces bodemdaling) bestaand beleid aan te passen of nieuw beleid te ontwikkelen (inclusief de daarbij toepasselijke inspraakprocedures). Het besluit hiertoe en de uitwerking daarvan liggen buiten het gebiedsproces bodemdaling bij de betrokken overheden zelf.

Afbakening

De doelstelling van het gebiedsproces bodemdaling Flevoland richt zich geografisch op alle plekken binnen de provincie Flevoland waar op termijn vanwege doorgaande bodemdaling vernatting optreedt, die een bedreiging vormt voor de toekomstvastheid van de huidige agrarische functie. Het gebiedsproces kijkt uitdrukkelijk ook naar alternatieve strategieën die de grens van de provincie Flevoland overstijgen.

² Met 'huidige' is het grondgebruik nu in 2021 bedoeld – alternatieve strategieën kunnen dus ook een gewijzigd agrarisch grondgebruik inhouden

³ Inzet van deze agrarische grond(en) voor maatschappelijke doelen is dus geen vooropgezet doel of garantie op langere termijn

De uitvoering van het gebiedsproces bodemdaling Flevoland is primair gericht op de Noordoostpolder (NOP) omdat daar de urgentie en het bewustzijn van het probleem bij agrariërs groter is. De resultaten uit het gebiedsproces in de NOP staan ter beschikking van heel Nederland.

Het gebiedsproces bodemdaling Flevoland richt zich **niet** op en houdt zich **niet** bezig met:

- Het ontwikkelen van maatregelen om bodemdaling te vertragen, omdat reeds lopende projecten en onderzoeken dit voldoende afdekken
- Het maken van keuzes over de ruimtelijke ordening van specifieke (deel)gebieden in Flevoland
- Het ontwikkelen van beleid of beleidsinstrumenten
- Individuele keuzes van agrarische ondernemers, op basis van uit het gebiedsproces verkregen inzichten

Plan van aanpak

De uitwerking van het gebiedsproces bodemdaling Flevoland staat in een plan van aanpak. Daarin zijn minimaal de volgende onderwerpen beschreven:

- De probleemstelling en de doelstelling (conform de intentieverklaring)
- De betrokken stakeholders en hun belangen
- De stappen om het doel te behalen, inclusief de resultaten per stap
- De organisatie: betrokken partijen, personen, overlegstructuren, taken en bevoegdheden
- De planning van de stappen en de beslistmomenten
- De benodigde middelen (geld en uren) en de bijdragen per partij
- De communicatiestrategie

Minimaal tweemaal per jaar bespreken de partijen de voortgang en de eventuele bijstelling van het plan van aanpak. De partijen stellen het plan van aanpak na onderlinge bespreking gezamenlijk vast.

Rollen en bijdragen

Elke partij speelt in het gebiedsproces een gelijkwaardige rol en levert een bijdrage (zie bijlage 1).

Daarbij gelden de volgende algemene afspraken:

- De partijen spreken de intentie uit om vanuit eigen kennis en middelen maximaal bij te dragen aan de collectieve ontwikkeling van kennis en bewustzijn om de doelstellingen van het gebiedsproces te halen
- Deelname van agrariërs uit Flevoland aan het gebiedsproces is cruciaal voor het behalen van de doelen en randvoorwaardelijk voor het uitvoeren van praktijkonderzoeken (pilots)
- Elke partij werkt vanuit en met behoud van de eigen autonomie en verantwoordelijkheid
- Partijen respecteren de regels (ten aanzien van inhoud en besluitvorming) die gelden binnen elke afzonderlijke organisatie. Bij knellende of conflicterende regels gaan partijen met elkaar in gesprek en proberen elkaar te helpen om een oplossing te vinden
- Elke partij is zelf verantwoordelijk voor het nemen van besluiten over de eindresultaten en daaruit voortvloeiende vervolgacties, inclusief de financiële gevolgen daarvan
- Elke partij draagt zelf de kosten voor uren van eigen mensen die deelnemen in het gebiedsproces
- Het plan van aanpak verantwoordt externe kosten (voor accommodaties, inhuur van kennis, uitbesteding van onderdelen). Over de verdeling van dergelijke kosten maken partijen in voorkomende gevallen onderlinge afspraken
- In het plan van aanpak is de bijdrage van elke partij in het gebiedsproces verder uitgewerkt

Spelregels

In het gebiedsproces bodemdaling Flevoland spreken de partijen de volgende spelregels met elkaar af:

- Het gebiedsproces is open en transparant – alle vastgelegde informatie in en over het proces staat vrij ter beschikking aan de partijen die deze intentieverklaring ondertekenen
- Om vrij te kunnen spreken vinden de gesprekken tussen partijen in het gebiedsproces in beslotenheid plaats, opdat iedereen vrij en gelijkwaardig kennis kan inbrengen of belangen kan verwoorden en duiden
- De resultaten van het gebiedsproces zijn openbaar en beschikbaar voor iedereen

- In het gebiedsproces streven de partijen om alle belangen in het gebied ‘aan tafel’ te krijgen, zodat het gesprek met alle belangen plaatsvindt en een breed gedragen resultaat ontstaat
- Partijen geven gezamenlijk uitvoering aan het plan van aanpak, dat de partijen bespreken en goedkeuren
- Partijen zorgen samen voor de communicatie over het gebiedsproces en werken vanuit een gezamenlijk opgestelde communicatiestrategie (die is opgenomen in het plan van aanpak)
- Partijen informeren elkaar proactief over eigen (externe) publicaties, uitingen en voorgenomen besluiten die het gebiedsproces inhoudelijk of procesmatig kunnen beïnvloeden of raken – verrassingen (in negatieve zin) willen de partijen voorkomen
- Bij de inhoudelijke uitwerking van de alternatieve strategieën streven de partijen naar het zoeken van mogelijkheden, waarbij beleidsmatige en wettelijke randvoorwaarden ter discussie mogen komen
- Het plan van aanpak kan aanvullende spelregels bevatten.

Resultaten

Het gebiedsproces bodemdaling Flevoland beoogt de volgende (tussen)resultaten op te leveren:

- Een plan van aanpak bij de start
- Een actualisatie van het plan van aanpak bij:
 - Belangrijke gebeurtenissen die de scope of de aanpak van het gebiedsproces beïnvloeden
 - Elke faseovergang in de aanpak – met een ingevulde vooruitblik naar de volgende fase
- Schriftelijke rapportages met verzamelde kennis over mogelijke, haalbare of kansrijke alternatieve strategieën voor bodemdalingsgebied
- Vastgelegde praktijkkennis over uitgevoerde praktijkonderzoeken (pilots) voor kansrijke alternatieve strategieën

Ondertekening en beëindiging

De intentieverklaring is de basis voor het gebiedsproces bodemdaling Flevoland en geldt voor drie jaar vanaf de datum van ondertekening op 22 september 2021 te Schokland. De partijen verbinden zich voor die periode aan elkaar en realiseren zich dat het behalen van de doelstellingen om een langdurig commitment naar elkaar vraagt.

De intentieverklaring vervalt nadat één van de partijen zich, degelijk beargumenteerd naar de andere partijen en na overleg, uit het gebiedsproces terugtrekt of als alle partijen na overleg gezamenlijk en unaniem tot dit besluit komen.

Door ondertekening van deze intentieverklaring committeren wij ons aan de uitvoering van het gebiedsproces bodemdaling Flevoland,

Namens Provincie Flevoland,
mevr. C. Smelik

Namens Rijkswaterstaat,
dhr. M. Berkel

Namens waterschap Zuiderzeeland,
dhr. P. Boer

Namens LTO-Noord,
dhr. A. Michielsen

Namens gemeente Noordoostpolder,
dhr. A. Simonse

Bijlagen:

1. Rollen en bijdragen van de partijen
2. Plan van aanpak gebiedsproces bodemdaling

Bijlage 1: Rollen en bijdragen van de partijen

Provincie Flevoland

Rol: provinciale overheid met integrale provinciale taken op het gebied van ruimtelijke ordening

Bijdrage:

- Bestuurlijke deelname en voorzitterschap stuurgroep bodemdaling Flevoland
- Ambtelijke deelname in projectgroep bodemdaling Flevoland
- Inbreng van kennis op inhoudelijke provinciale dossiers: energie, water, natuur, landbouw, wonen, stikstof
- Leveren van financiële middelen voor de trekker voor organisatie⁴ van het gebiedsproces (tot eind 2022)

Gemeente Noordoostpolder

Rol: gemeentelijke overheid met integrale gemeentelijke taken op het gebied van ruimtelijke ordening

Bijdrage:

- Bestuurlijke deelname stuurgroep bodemdaling Flevoland
- Ambtelijke deelname in projectgroep bodemdaling Flevoland
- Inbreng van kennis op inhoudelijke gemeentelijke dossiers energie, natuur, landbouw, wonen, etc.

Waterschap Zuiderzeeland

Rol: functionele overheid met integrale taken op het gebied van waterbeheer

Bijdrage:

- Bestuurlijke deelname stuurgroep bodemdaling Flevoland
- Ambtelijke deelname in projectgroep bodemdaling Flevoland
- Inbreng van kennis op inhoudelijke dossiers water, waterkwaliteit, wateroverlast en projecten en ontwikkelingen gericht op beperking bodemdaling middels voorzieningen in het watersysteem

LTO-Noord

Rol: belangenorganisatie voor agrarisch ondernemers

Bijdrage:

- Bestuurlijke deelname stuurgroep bodemdaling Flevoland
- Ambtelijke deelname in projectgroep bodemdaling Flevoland
- Inbreng van kennis op inhoudelijke dossiers landbouw, grondgebruik, bodemkwaliteit, bedrijfs- en verdienmodellen
- Stimuleren tot deelname aan het gebiedsproces bij individuele agrariërs in het gebied
- Coördinatie van inbreng van en terugkoppeling naar andere agrarische organisaties (voor zover daar concrete afspraken over zijn gemaakt met LTO en die organisaties in het plan van aanpak)

Rijksvastgoedbedrijf

Rol: rijksoverheid met een taak op het gebied van exploiteren van Rijksvastgoed, i.c. exploiteren van grond in eigendom van het Rijk

Bijdrage:

- Bestuurlijke deelname stuurgroep bodemdaling Flevoland
- Ambtelijke betrokkenheid bij projectgroep bodemdaling Flevoland
- Inbreng van kennis op het gebied van pachtcontracten en -voorwaarden
- Aanleveren van geschikte percelen en bijbehorende randvoorwaarden t.b.v. praktijkproeven (pilots) voor kansrijke strategieën

⁴ Procesmanager met als taken: initiëren, agenderen, begeleiden, voorzitten, integreren namens alle partijen in het gebiedsproces

Bijlage 2: Plan van Aanpak gebiedsproces bodemdaling Flevoland (op hoofdlijnen)

In deze bijlage is het Plan van Aanpak Gebiedsproces Bodemdaling opgenomen. Dat is de versie die bij ondertekening van de intentieverklaring vigerend is. Tijdens het verloop van het gebiedsproces Bodemdaling zal het Plan van Aanpak aanpassingen ondergaan, als gevolg van voortgang en wijzigingen in het proces.

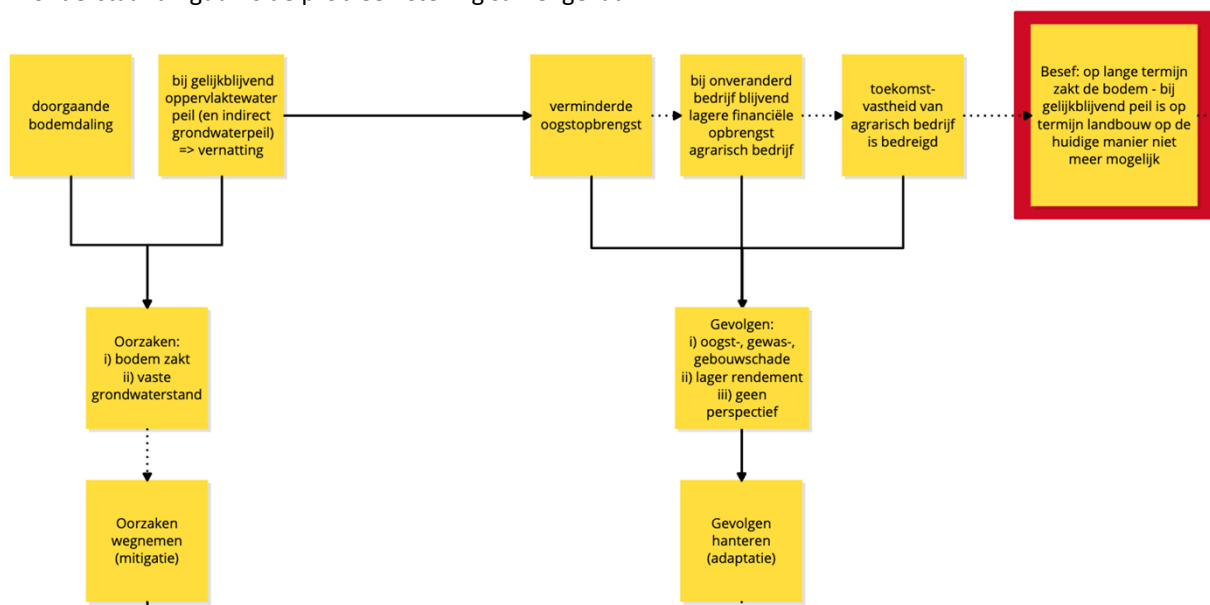
NB: het vigerende plan van aanpak is altijd voorhanden bij de leden van de projectgroep Bodemdaling.

1. Inleiding

Dit plan van aanpak (PvA) gaat over het gebiedsproces bodemdaling Flevoland. Het PvA beschrijft eerst het probleem en de doelstellingen. Daarna gaat het PvA in op de fasen en stappen van het beoogde proces. Het PvA sluit af met de randvoorwaarden (organisatie, middelen, communicatie).

2. Probleemstelling

In onderstaand figuur is de probleemstelling samengevat:

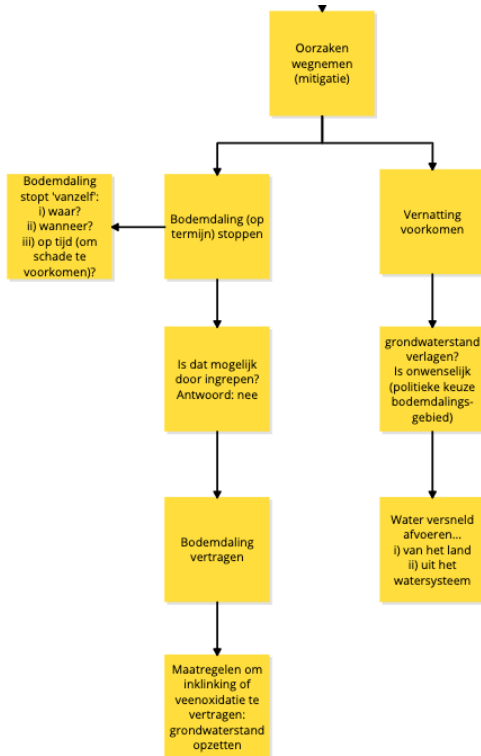
Het probleem is dat bij doorgaande bodemdaling het blijven verlagen van het oppervlaktewaterpeil op termijn niet meer maatschappelijk verantwoord is. Dat komt omdat daardoor steeds opnieuw investeringen in het watersysteem nodig zullen zijn, de bodemdaling verder doorgaat (door oxidatie van droogvallende veenlagen) en het waterbeheer versnippert (door de verkleining van peilvakken). In deze gebieden zal (op enig moment) de keuze vallen om het peil niet verder te verlagen. Als dat in de toekomst zo is, dan zal vernatting van landbouwgrond gaan optreden, waardoor voortzetting van het huidige hoogwaardige agrarische gebruik op termijn in het gedrang komt. Dat is een probleem.

Om dit probleem aan te pakken is het belangrijk om de oorzaken weg te nemen (mitigatie) en te kijken naar mogelijkheden om met de gevolgen om te gaan (adaptatie).

Mitigatie van de oorzaken

De mogelijkheden voor het wegnemen van de oorzaken (mitigatie) zijn in onderstaand figuur samengevat:

Om de oorzaak van het probleem weg te nemen zijn er (in theorie) twee mogelijkheden. Ten eerste het proces van bodemdaling stoppen. Ten tweede het optreden van vernatting tegengaan.

Bodemdaling stoppen:

Bodemdaling veroorzaakt door inklinking van klei of door oxidatie van veen is 'eindig'. In beide gevallen hangt dat van de dikte van het klei- of veenpakket in de ondergrond af. Dit natuurlijke proces is niet vervroegd van buitenaf te stoppen en duurt vaak lang (decennia).

Door de bodem natter te houden kan het proces mogelijk wel vertragen. De agrariër heeft als gevolg daarvan (meer) tijd om na te denken over de toekomst van zijn bedrijf. Maatregelen op dit vlak staan echter buiten het kader van het gebiedsproces, omdat ze al onderdeel zijn van andere programma's (ABW-Spaarwater).

Vernatting tegengaan:

Verlagen van de grondwaterstand (door verlagen van het oppervlaktewaterpeil) gaat vernatting tegen, maar versnelt de bodemdaling, omdat hierdoor extra veen droog komt te liggen dat vervolgens oxideert.

Verlaging van de grondwaterstand is alleen op die plekken toekomstvast, waar de bodemdaling voorspelbaar eindig is en peilverlaging niet een

volgende peilverlaging introduceert.

Het versneld afvoeren van water uit het oppervlaktewatersysteem zelf draagt lokaal bij aan drainage van het bouwland. Maatregelen op dit vlak staan buiten het kader van het gebiedsproces, omdat ze al deel uitmaken van andere lopende projecten van het Waterschap. Die projecten zijn bedoeld voor het oplossen van een aantal lokale overlastproblemen. Voor grotere gebieden biedt het geen volhoudbare oplossing op de lange termijn.

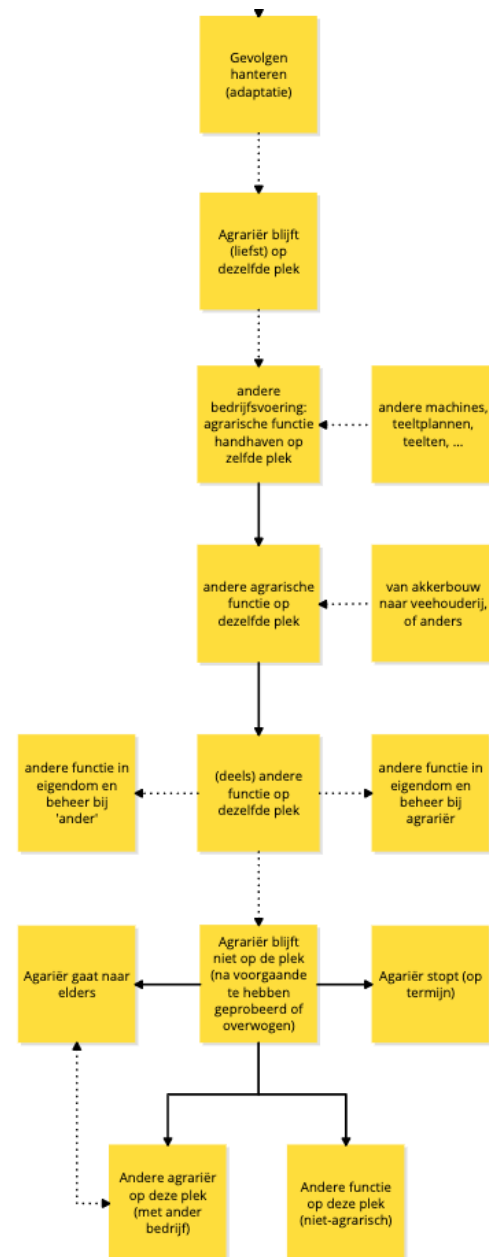
Conclusie is dat de oorzaken voor bodemdaling (en dus vernatting) op termijn aanwezig zullen blijven.

Adaptatie aan de gevolgen

Het wegnemen van de oorzaken van bodemdaling (en vernatting) biedt onvoldoende soelaas. Daarom zullen de belanghebbenden zich ook strategisch moeten voorbereiden op de gevolgen (op lange termijn). Door verminderde opbrengsten zal de grond in waarde dalen. De figuur rechts brengt schematisch en theoretisch de mogelijkheden in beeld. Het schema is niet bedoeld om uitputtend te zijn, maar als illustratie voor de diverse mogelijkheden om met gevolgen om te gaan.

Uit dit schema is duidelijk dat er meerdere keuzes te maken zijn door de agrarische gebruiker van de grond. Welke keuze dat zal zijn hangt sterk af van de lokale omstandigheden (van het bedrijf) en de persoonlijke situatie (van de agrariër). Om een goede keuze te maken (als agrariër) moet een goed inzicht bestaan in de eigen situatie (bedrijfsvoering, beweegredenen, opvolging) en de merites van alternatieve mogelijkheden voor het grondgebruik (al of niet agrarisch en al of niet onder beheer van dezelfde agrariër).

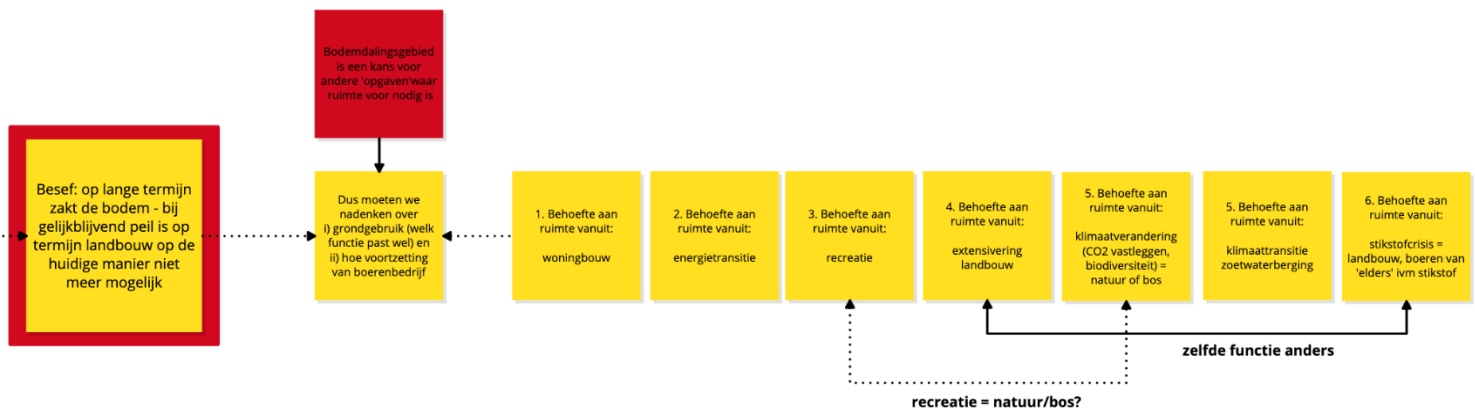
Dit inzicht is er onvoldoende, danwel is onvoldoende toegankelijk zodat de betreffende agrariër (nog) geen strategische keuzes kan maken.

Conclusie is enerzijds dat de agrariër een beter inzicht zou moeten hebben in de alternatieve strategieën voor het agrarisch bedrijf op lange termijn.

Anderzijds is de conclusie dat er meer inzicht zou moeten zijn in de mogelijkheden van alternatieve functies voor het agrarische grondgebruik (als dat op termijn niet meer mogelijk is). De alternatieve functies staan in de volgende figuur samengevat.

Alternatieve functies

Alternatieve functies komen voort uit maatschappelijke opgaven die spelen in het gebied (zie figuur). Uit de meeste opgaven komt een ruimtebehoefte voort. Ruimte die op dit moment schaars is. Bodemdalingsgebied kan op termijn mogelijk wel ruimte bieden, als daar de huidige hoogwaardige landbouwfunctie niet meer rendabel is. Of, en zo ja hoe, dat haalbaar is, is nu onvoldoende duidelijk.

Samenvattend en concluderend

Het proces van bodemdaling (en daaruit voortkomende vernatting) leidt op termijn tot een bedreiging van de volhoudbaarheid van het huidige hoogwaardige agrarische gebruik. Wegnemen van de oorzaken (mitigatie) is nu al onderwerp van studie en praktijkonderzoek. Datzelfde geldt voor het omgaan met de urgentste gevolgen (adaptatie), op percelen waar de vernatting nu al tot problemen leidt.

Voor een veel groter deel van Flevoland is op lange termijn echter eenzelfde probleem te voorzien. De verwachting is dat op die grote schaal mitigerende maatregelen dan niet meer maatschappelijk aanvaardbaar zullen zijn.

De aanpak richt zich daarom op adaptatie op lange termijn – welke alternatieve strategieën hebben agrariërs om met de gevolgen van bodemdaling om te gaan en welke strategieën hebben overheden om in bodemdalingsgebied hun maatschappelijke opgaven te kunnen realiseren? Door de verwevenheid van het agrarische belang en het overheidsbelang is gekozen voor een gebiedsproces, waarin gebiedspartijen (i.c. agrariërs en overheden) samenwerken aan gedeelde doelstellingen.

3. Doelstellingen

Het gebiedsproces heeft onderstaande dubbele doelstelling:

- Proces: het doorlopen van een open gebiedsproces waaraan de partijen samen met belanghebbende organisaties en individuele agrariërs uit het gebied gelijkwaardig deelnemen en werken aan het behalen van onderstaande inhoudelijke doelstelling
- Inhoud: binnen drie jaar na ondertekening praktisch getoetste kennis en bruikbaar inzicht verkrijgen over haalbare en kansrijke strategieën voor het grondgebruik in gebieden die door voortgaande bodemdaling in

de toekomst vernatten, waardoor voortzetting van het huidige⁵ agrarische grondgebruik aldaar niet meer mogelijk is

Het inhoudelijke doel is om zowel voor de agrariër als voor de overheden kennis op te doen over welke functies (op welke manier) een haalbaar (en liefst kansrijk) alternatief vormen voor het huidige grondgebruik.

Uit intentieverklaring

Uit Conceptboard

4. Kernwaarden in het gebiedsproces

Voor het gebiedsproces gelden voor de deelnemers de algemene afspraken en spelregels, zoals die zijn opgenomen in de intentieverklaring. De kernwaarden waarop het gebiedsproces rust zijn:

- Gezamenlijkheid: we doen het samen: in het gebied, met het gebied en voor het gebied. We helpen elkaar om de doelstellingen van het gebiedsproces te realiseren
- Gelijkwaardigheid: we nemen deel aan het gebiedsproces vanuit een gelijkwaardig vertrekpunt, iedereen heeft één stem. Tegelijkertijd nemen we deel vanuit een eigen verantwoordelijkheid, een eigen taak en een eigen belang
- Openheid: we delen informatie met elkaar, die nodig is om de doelstellingen te realiseren, resultaten staan ter beschikking aan iedereen in het gebiedsproces

Tijdens het doorlopen van het gebiedsproces toetsen we de samenwerking aan deze waarden. Daar waar nodig vullen we de waarden aan of geven een nadere invulling.

5. Fasen in het gebiedsproces

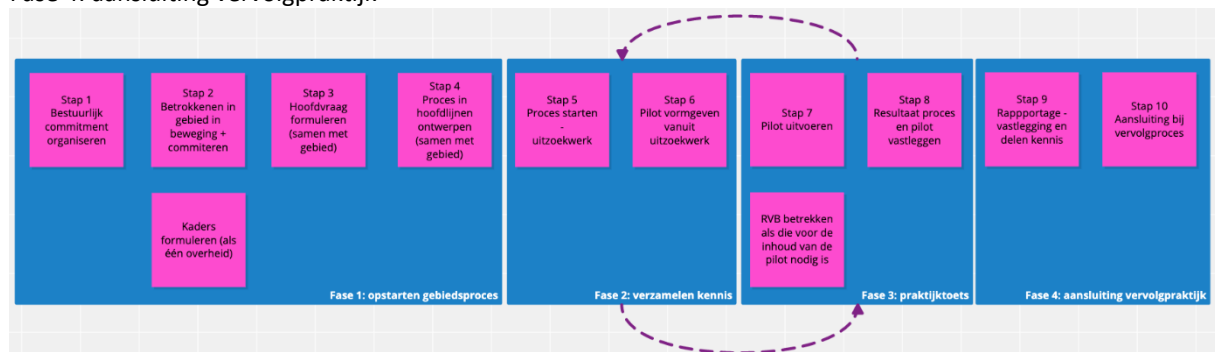
Het gebiedsproces is opgedeeld in vier fasen, te weten:

Fase 1: opstarten gebiedsproces

Fase 2: verzamelen kennis

Fase 3: praktijktoets

Fase 4: aansluiting vervolgpriktijk

Per fase komen hierna de stappen of activiteiten aan de orde.

Fase 1: opstarten gebiedsproces (januari 2021 tot en met oktober 2021)

- Vastleggen van bestuurlijk commitment bij de partners (intentieverklaring)
- Opstellen plan van aanpak
- Informeren alle stakeholders in het gebied (zie communicatiestrategie) over gebiedsproces
- Organiseren startbijeenkomst(en) met deelnemers in het gebied, gericht op:
 - Kennismaken, wie is wie?
 - Probleemstelling, doelstellingen, afbakening, spelregels
 - Inhoudelijke hoofdvragen en formuleren van mogelijke alternatieve strategieën
 - Identificeren van benodigde kennisbronnen

⁵ Met 'huidige' is het grondgebruik nu in 2021 bedoeld – alternatieve strategieën kunnen dus ook een gewijzigd agrarisch grondgebruik inhouden

- Organisatie en werkwijzen, eventueel detailleren van plan van aanpak
- Betrekken van kennispartij(en) om hoofdvragen te beantwoorden

Het resultaat van deze fase is:

- Alle relevante betrokkenen zijn op de hoogte van het gebiedsproces
- Geïnteresseerde betrokkenen hebben deelgenomen aan de opstart en vormgeving van het gebiedsproces
- De inhoud van het gebiedsproces is afgestemd met betrokkenen

Fase 2: verzamelen kennis (oktober 2021 tot medio 2022)

- Verzamelen van kennis om de hoofdvragen te beantwoorden (eventueel ondersteund door kennispartij(en))
- Werkbijeenkomsten met deelnemers in gebied (per hoofdvraag) bespreken van tussenresultaten, formuleren van vervolgvragen, uitzetten van huiswerk voor deelnemers
- Komen tot inzicht over haalbare en kansrijke alternatieve strategieën
- Formuleren van interessante praktijktoetsen (pilots), werken aan randvoorwaarden om pilots uit te voeren (zoals beschikbaarheid grond)

Het resultaat van deze fase is:

- Antwoorden op de hoofdvragen zijn schriftelijk vastgelegd
- Van de alternatieve strategieën is bekend welke in potentie haalbaar en kansrijk zijn
- De inhoud en randvoorwaarden van mogelijke praktijktoetsen (pilots) is bekend

Fase 3: praktijktoets (medio 2022 tot medio 2023)

- Organiseren van de praktijkproef:
 - Vinden van deelnemers
 - Beschikbaar krijgen van bruikbare grond
 - Formuleren van aanpak
- Uitvoeren van de praktijkproef (monitoring en bijsturing)
- Vertalen van opbrengsten praktijkproef naar de verzamelde kennis over alternatieve strategieën (fase 2)
- Verdere invulling van haalbare en kansrijke strategieën

Het resultaat van deze fase is:

- Praktijkkennis is vastgelegd en verwerkt in de alternatieve strategieën (uit fase 2)
- Van de alternatieve strategieën is preciezer bekend welke in potentie haalbaar en kansrijk zijn

Fase 4: aansluiting vervolgpriktijk (medio tot eind 2023)

- Vastlegging van de kennis uit het gebiedsproces en de praktijkproef
- Formuleren van handelingsperspectief voor agrarische ondernemers (alternatieve strategieën)
- Doen van aanbevelingen naar overheden over beleidskaders en inzet van beleidsinstrumenten

Resultaat van deze fase is:

- De geïntegreerde kennis van fase 2 en fase 3 is vastgelegd in eindrapportage

6. Organisatie

Stuurgroep

Het gebiedsproces staat strategisch en bestuurlijk onder aansturing van een stuurgroep, die bestaat uit de partners die gezamenlijk de intentieverklaring hebben ondertekend, te weten:

- Provincie Flevoland (PFL)
- Gemeente Noordoostpolder (NOP)
- Waterschap Zuiderzeeland (ZZL)
- LTO-Noord (LTO)
- Rijksvastgoedbedrijf (RVB) – onder voorbehoud van definitieve deelname

De rol van de stuurgroep is het bewaken van de doelstellingen en de randvoorwaarden voor het gebiedsproces, zoals vastgelegd in de intentieovereenkomst gebiedsproces bodemdaling. Elk lid van de stuurgroep behoudt de eigen verantwoordelijk (en daarbij horende bevoegdheid). De stuurgroep neemt geen inhoudelijke beslissingen over de alternatieve strategieën of de inrichting van het gebied. De stuurgroep komt minimaal tweemaal per jaar bijeen. Van de bijeenkomsten komt een verslag beschikbaar.

Projectgroep

Onder de stuurgroep functioneert een operationele ambtelijke projectgroep. Daarin hebben in ieder geval bovengenoemde partijen ambtelijk zitting. Naar inzicht van de projectgroep zelf, zullen hierin andere partijen kunnen aansluiten. De projectgroep komt zo vaak als nodig is bijeen. De projectgroep houdt registers bij van gebeurtenissen (acties, besluiten, bijeenkomsten). De inhoud daarvan staat ter beschikking aan de actieve leden van de projectgroep. Elk lid van de projectgroep is verantwoordelijk voor het bedienen van de eigen bestuurlijke vertegenwoordiger in de stuurgroep. De informatie daarvoor komt uit de projectgroep, om zoveel mogelijk eenduidig te zijn.

Procesmanager

Het gebiedsproces staat onder regie van een onafhankelijk procesmanager (die is ingehuurd door de Provincie Flevoland). De procesmanager is verantwoordelijk voor een deugdelijke organisatie van het gebiedsproces, in overeenstemming met het plan van aanpak. Daaronder vallen ondermeer de informatievoorziening, de organisatie van stuur- en projectgroep, de werkbijeenkomsten in het gebied, het voorbereiden besluitvorming. Beschikbaarheid van de procesmanager is tot medio november 2022 geregeld. Afhankelijk van de status en de voortgang van het gebiedsproces kan medio 2022 invulling van de fase daarna aan de orde komen.

7. Communicatie

De communicatie over het gebiedsproces vindt gecoördineerd vanuit de projectgroep bodemdaling plaats. De basis van de communicatie is de communicatiestrategie (zie bijlage bij dit Plan van Aanpak). De praktische uitwerking van de communicatie gebeurt door een werkgroep, met bijdragen vanuit PFL, ZZL, LTO en NOP.

8. Middelen

Deelnemers aan het gebiedsproces doen dat 'op eigen kosten'. De 'out of pocket'-kosten voor de procesmanager zijn gedekt door middelen van de Provincie Flevoland.

Voor fase 1 zijn geen aanvullende 'out of pocket'-kosten voorzien.

Voor fase 2 zijn de kosten, bijvoorbeeld voor de inhuur van kennispartijen, nog niet te overzien. Zodra er zicht is op de hoofdvragen en de aanpak voor fase 2 komt een concreet voorstel naar de stuurgroep.

Voor de fasen 3 en 4 is pas op een later tijdstip inzicht in de benodigde middelen.

9. Risico's en risicobeheersing

Gebeurtenissen die het behalen van de procesmatige doelstelling (gelijkwaardig samenwerken in een open proces) bedreigen zijn opgenomen in onderstaande tabel, voorzien van een beheersmaatregel.

Gebeurtenis	Beheersmaatregel
Elkaar niet volledig informeren	Verslagen en kennis-documenten openbaar maken op een website
Eenzijdig doordrukken van belangen	Bespreekbaar maken van onevenwichtigheid en agenderen in de stuurgroep (escalatie)
Te hoge verwachtingen van overheden (bij deelnemers, niet zijnde overheden)	Duidelijkheid geven over kaders en speelruimte vanuit overheid, en eigen verantwoordelijkheden betrokkenen
Verharden van tegenstellingen (verwijten)	Luisteren en doorvragen, pauze inlassen, bilateraal overleg, bespreken in stuurgroep
Partijen haken niet aan – deelnemers blijven weg	Extra tijd inlassen voor informeren en bewustwording, motiveren van de belangen

Overheden verwijzen naar elkaar voor 'de oplossing' of het stellen van kaders	Overleg tussen betrokken overheden, zoeken van ruimte, motiveren van de belangen
Overheden kunnen niet voldoen aan de wens 'om duidelijk te zijn naar het gebied' - afhaken	Motiveren van lange termijn aanpak gebiedsproces, kaderstelling en keuzes komen later (in het RO-proces)
...	

Gebeurtenissen die het behalen van de inhoudelijke doelstelling (in de praktijk getoetste kennis verzamelen over alternatieve strategieën) bedreigen zijn opgenomen in onderstaande tabel, voorzien van een beheersmaatregel.

Gebeurtenis	Beheersmaatregel
Onvoldoende middelen voor betrekken kennispartijen	Tijdig in beeld brengen, belang op lange termijn motiveren
Niet voldoen aan randvoorwaarden voor een praktijktoets (o.a. geen grond, geen deelnemers)	Concrete pilot formuleren, draagvlak organiseren, RVB goed meenemen, tijdig communiceren met de deelnemers (opnemen in communicatieplan)
Bestaande informatie komt niet beschikbaar (achtergehouden)	Extra tijd inlassen voor informeren en bewustwording, motiveren van de belangen, luisteren naar eventuele bezwaren
Overheden stellen te strakke inhoudelijke kaders, waardoor alternatieve strategieën onhaalbaar blijven/liken	Bespreken met kaderstellende overheid, motiveren van belang van 'zoeken naar mogelijkheden'
...	

De signalering en beheersing van deze risico's ligt primair bij de projectgroep en de procesmanager van het gebiedsproces. Als een risico zich daadwerkelijk voordoet zal de projectgroep eerst zelf handelen. Zonodig escaleert de projectgroep naar de stuurgroep om tot acties over te gaan.

